

ไวยากรณ์ของ “กาก”: ว่าด้วยเศษซาก และการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ในภาษาไทย

บทนำ

คำศัพท์คำว่า “กาก” ในภาษาไทยมีความหมายโดยทั่วไปว่า สิ่งที่คัดแยกเอาส่วนที่ดีออกไปแล้ว, เศษของสิ่งที่ทิ้งแล้ว หรือไม่ใช้งานแล้ว, และมีความหมายในการใช้เป็นคำที่ด่าพฤติกรรมและการกระทำของคนในสังคมที่สื่อในเชิงลบ เช่น กากเดน, กากมนุษย์ รวมทั้งคำว่า “กาก” ยังถูกใช้เป็นคำศัพท์สแลงที่มีการใช้ร่วมสมัยในสังคมยุคปัจจุบันที่สื่อความหมายเกี่ยวกับบุคคลหรือสิ่งที่ไร้ประโยชน์ ไม่มีคุณค่า ไม่มีความสามารถ หรือไม่ได้เรื่อง บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และอธิบายถึงความหมายและที่มาของการใช้คำว่า “กาก” ในภาษาไทยที่ใช้ในทางวัฒนธรรมมนุษย์และพัฒนาการของการใช้สื่อความหมายที่มีการเปลี่ยนแปลงตามบริบททางสังคมไทย รวมทั้งวิเคราะห์ความหมายที่เปลี่ยนไปจากการใช้คำว่า กาก ที่มีการผสมกับคำศัพท์อื่นในภาษาไทยที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม และความคิดที่สัมพันธ์กับมนุษย์ในสังคมไทย

ที่มาและความหมาย

คำว่า “กาก” ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สิ่งที่เหลือเมื่อคัดหรือคัดเอาส่วนดีออกแล้ว เช่น กากมะพร้าว; หยากเยื่อ; เดนเล็ก (ใช้เป็น คำด่า) เช่น กากมนุษย์ คนกาก. กากขยาก น. กากที่หยาก, หยากเยื่อ. กากข้าว น. ข้าวเปลือก ที่ปนอยู่ในข้าวสารหรือข้าวสุก. กากเพชร น. ส่วนของเพชรที่คัดออก; ผงแวววาวคล้ายกระจก สำหรับโรยแต่งเครื่องประดับเป็นต้น; เครื่องใช้ตัดกระจก; เครื่องใช้เจียรระไนรัตนชาติ; เครื่อง บดวาวัว, เรียกเครื่องลับมีดเป็นต้น ชนิดหนึ่งเรียกว่า หินกากเพชร. กากรุ่น, กากกรุ่น น. ผง ของกรุ่นที่เอามาผสมครั้งขัดของแข็งเช่นบ้าน. กากหมู น. มันหมูที่เจียวเอาน้ำมันออกแล้ว.” โดยคำว่า กาก โดยทั่วไป มีความหมายที่ต่างจากคำว่า กาก หรือ กากะ ในภาษาไทยที่ได้รับ อิทธิจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตที่มีความหมายว่า กา ที่เป็นสัตว์ปีก, กาตัวผู้ หรือ เกี่ยวข้องกับกา เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) จึงเป็นเพียงคำศัพท์ที่พ้องรูปตัวเขียน เท่านั้น

การใช้คำว่า กาก ที่เป็นคำด่าในภาษาไทยมีหลักฐานปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น ในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี ที่ประพันธ์โดยพระสุนทรโวหาร หรือ สุนทรภู่ โดย ปรากฏในบทที่พระฤาษีดำรงรูปร่างหน้าตาที่หน้าเกลียด และชั่วร้ายของนางผีเสื้อสมุทร ในตอนที่ พระอภัยมณีเห็นนางผีเสื้อสมุทรไปยังเกาะแก้วพิสดารว่า “อียักขาตาโตโมโหมาก รูปก็กากปากก็ เปราะไม่เหมาะเหม็ง” (สุนทรภู่, 2517) และมีหลักฐานคำว่า กาก ถูกใช้เป็นคำที่ด่าคนในสมัย รัชกาลที่ 4 จนถึงช่วงต้นรัชกาลที่ 5 จากหนังสืออักขราภิธานศรับท์ของแดน ปิซ แบรดลีย์

หรือ หมอบรัดเลย์ ที่ตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2406-2416 คือ คำว่า “ไ้กาก” ที่เป็นคำใช้คำว่าผู้ชายที่โง่ และคำว่า “อีกาก” ที่เป็นคำใช้คำผู้หญิงที่ทำตัวชั่วร้าย และโง่ ที่เปรียบเสมือนกากหรือสิ่งที่คัดเอาส่วนที่ดีออกแล้ว (แบรดลีย์, 2514) ปทานุกรมของกรมตำรา กระทรวงธรรมการ (ปัจจุบันคือกระทรวงศึกษาธิการ) ที่ตีพิมพ์ใน พ.ศ.2470 ได้ให้ความหมายของคำว่า กากว่า “น. เศษ, เดน, เหลือ. กากกะรุน น. เครื่องขัดถูทำด้วยกากเพชร. กากขยาก [-ชะหฺยาก] น. เดนที่หยาบ, เดนที่ไม่ละเอียด.” (กรมตำรา กระทรวงธรรมการ, 2470)

เมื่อ “กาก” กำหนดคุณค่าในวัฒนธรรมของมนุษย์

คำว่า กาก ยังได้ถูกนำมาประสมกับคำศัพท์อื่น ๆ เพื่อสร้างความหมายใหม่จากมุมมองของมนุษย์ในสังคมเพื่อการกำหนดและตัดสินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ที่มีการคัดแยกเอาส่วนที่ดีมีคุณค่าออก ยกตัวอย่างดังคำศัพท์ต่อไปนี้

กากมะพร้าว มีความหมายว่าส่วนที่เหลือของมะพร้าวที่เกิดจากการสกัดเอากะทิออกรวมทั้งเป็นวัตถุดิบที่ใช้ทำอาหารสำหรับเลี้ยงสัตว์ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2556: ออนไลน์; สำนักพัฒนาอาหารสัตว์, 2560: ออนไลน์)

กากกาแฟ มีความหมายว่าเศษที่เหลือจากคั่วบดเมล็ดกาแฟ (AROMA GROUP, 2023 : ออนไลน์)

กากหมู มีความหมายว่ามันของหมูที่เจียวเอาน้ำมันหมูออกแล้ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

กากเพชร มีความหมายว่าเนื้อของเพชรที่เจียรไนออก, ผงที่ใช้โรยหรือประดับเครื่องประดับ, เครื่องมือที่ใช้สำหรับเจียรไนหรือบดวาว (สำนักพจนานุกรมมติชน, 2547; สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2556: ออนไลน์)

กากข้าว มีความหมายว่าเศษข้าวเปลือกที่เจือปนอยู่ในข้าวสาร (สำนักพจนานุกรมมติชน, 2547)

กากกะรุน หรือกากกรุน มีความหมายว่าผงของกะรุนที่นำมาผสมกับครั้งขัดของแข็ง กากของแร่ธาตุชนิดหนึ่ง (กรมตำรา กระทรวงธรรมการ, 2470)

กากขยาก มีความหมายว่ากากที่หยาบหรือหยาบเยื่อ (สำนักพจนานุกรมมติชน, 2547)

กากเดน มีความหมายในการตัดสินพฤติกรรมและการกระทำของมนุษย์ที่มองว่าไม่ดีหรือถูกสังคมตีตราในแง่ลบ ใช้เป็นคำด่าคนที่มีความผิดที่ชั่วเลวทรามไม่มีศีลธรรม และไม่เป็นที่ต้องการของสังคม เช่น เดนคน เดนมนุษย์ กากเดนมนุษย์ คนกาก เป็นต้น คนที่ถูกตีตราว่าเป็นกากเดนหรือคนเดนของสังคมก็เสมือนเป็นกลุ่มคนที่ถูกแยกออกจากคนส่วนใหญ่ที่มีความประพฤติที่ดีหรือปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมนั้นเอง (สำนักพจนานุกรมมติชน, 2547; สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2556: ออนไลน์; Thai PBS, 2559: ออนไลน์)

ทั้งนี้ คำว่า กาก ยังได้ถูกนำมาใช้เป็นคำศัพท์ที่ให้ความหมายที่เกี่ยวกับงานศิลปกรรม คือ คำว่า ภาพกาก เป็นภาพที่เขียนขึ้นเพื่อประกอบฉากของเรื่องราวในภาพจิตรกรรมแบบไทย

ประเพณี หรือจิตรกรรมบนฝาผนัง ไม่ได้มีความหมายที่สื่อถึงภาพจิตรกรรมที่ไม่มีค่าหรือไม่มีคุณภาพ ภาพกาก ยังถูกใช้เป็นคำศัพท์เฉพาะในงานช่างอีกด้วย ภาพกากประกอบด้วย ภาพชาวบ้าน วิถีชีวิตของผู้คน ไพร่พลทหาร การแสดงท่าทางและอารมณ์แบบคนจริง ภาพมนุษย์และสัตว์ต่าง ๆ ที่ทำให้ภาพจิตรกรรมมีความหมายของการเล่าเรื่องและความหมายมีความสมบูรณ์ โดยภาพกากมีหลักฐานปรากฏตั้งแต่ศิลปะอยุธยาตอนปลาย จนถึงศิลปะรัตนโกสินทร์ตอนต้น ภาพกากเป็นภาพที่ประกอบภาพเล่าเรื่องที่มีเนื้อหาทางพุทธศาสนา รวมทั้งเป็นภาพที่แยกย่อยออกจากภาพที่เล่าเนื้อหาหลัก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2532; สันติ เล็กสุขุม, 2557; วิบูลย์ ลิ้มวรรณ, 2559)

“กาก” ในสังคมไทยร่วมสมัย

ในปัจจุบันคำว่า กาก ได้กลายเป็นคำศัพท์สแลงที่ใช้สำหรับด่าหรือว่าได้ทั้งคน สิ่งของ และการกระทำที่มองว่าไม่มีคุณค่าหรือไม่มีความสามารถ และคำว่า กาก ยังมีการใช้เป็นคำด่าในสิ่งที่ไม่ได้เรื่อง เมื่อเกิดความไม่พอใจ และใช้ในเชิงการด้อยคุณค่าอีกและดูถูกอีกด้วย (Thai PBS, 2559 : ออนไลน์) มักนิยมใช้ในกลุ่มทางสังคมที่มีความสนิทใกล้ชิดกัน เช่น กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มคนหรือเพื่อนที่สนิทกัน รวมทั้งจากสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน ได้มีการแปลและเปรียบเทียบความหมายของคำว่า กาก ที่ใช้เป็นคำศัพท์สแลงที่มีความหมายใกล้เคียงในภาษาอังกฤษ ได้แก่คำว่า sucky ที่ความหมายเดิมแปลว่า ห่วย แ่่มาก, ghetto ที่ความหมายเดิมแปลว่าสลัม หรือชุมชนแออัด, crappy ที่แปลว่าไม่มีประโยชน์ หรือน่าขยะแขยง, crummy ที่ความหมายเดิมแปลว่าอ้วนท้วน สกปรก มีคุณภาพเลว ไร้ค่า, lousy ที่ความหมายเดิมแปลว่า มีหมัดเหา ต่ำช้า ชั่ว เลวและ subpar ที่แปลว่าต่ำกว่ามาตรฐาน (AJARNADAM.TV, ม.ป.ป.: ออนไลน์)

อย่างไรก็ตาม ในภาษาไทยร่วมสมัย คำว่า “กาก” ไม่ได้เป็นเพียงคำที่ใช้เรียกสิ่งไร้ค่าเท่านั้น แต่ยังถือได้ว่าเป็นหน่วยของภาษาที่ใช้สื่อความหมายที่มีพลังในการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของสิ่งต่าง ๆ รวมถึงผู้คนในโครงสร้างของสังคมวัฒนธรรมไทย คำว่า “กาก” จึงทำงานในฐานะคู่ตรงข้าม (binary opposition) ต่อสิ่งที่สังคมกำหนดว่า “ดีงาม มีค่า สมบูรณ์แบบ” และเป็นเครื่องมือในเชิงภาษาที่ถูกใช้ในการจัดระเบียบความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ความเป็นคน และคุณค่าในสังคมไทย

ในกรอบคิดของมานุษยวิทยาโครงสร้างนิยม (structuralism) ความหมายมิได้เกิดจากคำใดคำหนึ่งโดยลำพัง แต่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคำ ภายใต้กรอบคิดนี้ คำว่า “กาก” จะไม่มีความหมายใดเลยหากไม่มีสิ่งตรงข้ามเช่น “ของดี”, “โปร”, “เทพ”, “มีคลาส” เป็นต้น เราจึงอาจเข้าใจ “กาก” ได้ต่อเมื่อเราเข้าใจว่าในสังคมนั้นมีการจัดลำดับทางความหมายแบบใดอยู่ก่อนหน้า คำว่า “กากมนุษย์” เมื่อถูกเอ่ยออกมาจึงเป็นภาพสะท้อนของโครงสร้างที่ต้องมีการแบ่งแยกว่าใครคือคนที่ “เลวทราม” “ไม่ผ่านเกณฑ์” หรือ “ตกลมาตรฐาน” ที่วัฒนธรรมกำหนด

ไม่ต่างจากคำว่า "เดนมนุษย์" ซึ่งยิ่งตอกย้ำว่าสิ่งที่ไม่ผ่านการกลั่นกรองคือสิ่งที่ไม่ควรอยู่ในระบบ

ภาษาไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือสื่อสาร หากแต่เป็นระบบที่มนุษย์ใช้จัดระเบียบโลกและความสัมพันธ์ในโลก คำว่า "กาก" ในฐานะคำด่าจึงเป็นกลไกสำคัญในการ จำแนก ใครควรอยู่ตรงไหนในลำดับชั้นของสังคม เมื่อคำว่า "กาก" ถูกใช้กับคนที่สอบตก เล่นเกมแพ้ หรือคิดต่างในสังคมออนไลน์ มันมิได้สะท้อนเพียงความขบขัน แต่สะท้อนโครงสร้างของการตัดสิน และการผลิตซ้ำความล้มเหลวของผู้อื่นให้กลายเป็น "บทเรียน" ให้คนอื่นไม่เดินตาม

ในสื่อออนไลน์ คำว่า "กาก" มักกลายเป็นมีม คำแซว หรือคำล้อเลียนในหมู่เพื่อนสนิท ทว่าการใช้เช่นนี้มีได้หมายความว่า "กาก" พ้นจากโครงสร้างเดิมไปได้ คำนี้ยังคงสะท้อนความสัมพันธ์ของ "คนเหนือกว่า-คนด้อยกว่า" อยู่เสมอ แม้ในรูปแบบของความตลกขบขัน แทนที่จะถามว่า "กาก" แปลว่าอะไร เราควรกลับมาถามว่า สังคมไทยต้องการ "กาก" เพื่ออะไร การมีคำว่า "กาก" ช่วยให้คนกลัวการเป็นคนล้มเหลวหรือเปล่า หรือช่วยให้คนบางกลุ่มรู้สึกว่าคุณเองอยู่สูงกว่าผู้อื่น คำถามนี้พาเราย้อนกลับไปยังหัวใจของโครงสร้างนิยม นั่นคือ เราไม่ได้มอง "คำ" เป็นสิ่งมีชีวิตลอยตัว แต่คือหน่วยของความคิดที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ และการจัดระเบียบโลกที่มนุษย์สร้างขึ้น

สรุป

ความหมายของคำว่า กาก ที่มีมาแต่เดิมให้ความหมายเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่มีการคัดแยกเอาส่วนที่มีประโยชน์หรือส่วนที่ดีออกไปแล้ว หรือสิ่งที่หลงเหลือจากส่วนที่ดีมีคุณค่า จึงเหลือเพียงแค่ส่วนที่เป็นกากและเศษ โดยถูกนำมาใช้เรียกเพื่อกำหนดคุณค่าและประโยชน์ตามการตัดสินจากมุมมองของมนุษย์ที่สั่งสมจากภูมิปัญญาและวิถีการปฏิบัติทางวัฒนธรรม เช่น งานช่าง วัฒนธรรม อาหาร งานศิลปกรรม และบรรทัดฐานของสังคม ต่อมาจึงกลายมาเป็นคำที่ใช้ด่าในเชิงการดูถูกเหยียดหยามและไม่ให้คุณค่าของคน จนกระทั่งได้กลายมาเป็นคำศัพท์สแลงที่ใช้อย่างไม่เป็นทางการบริบทของการใช้ภาษาที่สื่อสารกันทั่วไปในระดับที่เป็นภาษาปาก โดยเฉพาะในกลุ่มทางสังคมที่สมาชิกมีความสัมพันธ์ที่สนิทและใกล้ชิดกัน และมีการใช้เพื่อกำหนดหรือว่าสิ่งที่ไม่ดีมีประโยชน์หรือไม่มีคุณค่าไม่ว่าจะเป็นบุคคล สิ่งของ และการกระทำ เป็นต้น รวมทั้งในสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันได้มีการแปลและเปรียบเทียบความหมายของคำศัพท์สแลงที่มีใช้ในภาษาอังกฤษที่มีความหมายตรงกันหรือมีความหมายคล้ายกันกับ คำว่า กาก ที่ใช้ในแง่ของคำศัพท์สแลงในภาษาไทย กล่าวได้ว่า คำว่า "กาก" ไม่ใช่แค่ของเหลือ ไม่ใช่แค่คำด่า แต่คือหนึ่งในกลไกเชิงโครงสร้างที่ใช้แบ่งแยกคุณค่า ระเบียบ และอัตลักษณ์ของมนุษย์ในสังคมไทย การเข้าใจ "กาก" จึงไม่ใช่แค่การเข้าใจคำ แต่คือการเข้าใจโครงสร้างการคิดของสังคมไทย ที่ต้องการจัดลำดับคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ผ่านการใช้ภาษา และคำด่า ก็คือการเมืองของภาษาอีกแบบหนึ่งนั่นเอง

ผู้เขียน

ลอยลำ คำเงิน นักศึกษาฝึกประสบการณ์

ฝ่ายวิจัยและส่งเสริมวิชาการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

บรรณานุกรม

กรมตำรา กระทรวงธรรมการ, **ปทานุกรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ม.ป.ท.: โรงพิมพ์กรมตำรา, 2470.

แบรดลีย์, แดนบิช. **หนังสืออักขราภิธานศรับท์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2514.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรมไทย**. นนทบุรี : เมืองโบราณ, 2559.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2546.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ ศิลปกรรม อักษร ก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2532.

สุนทรโวหาร (ภู่), พระ. **พระอภัยมณี คำกลอนของสุนทรภู่**. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ : บรรณาการ, 2517.

สันติ เล็กสุขุม. **งานช่าง คำโบราณ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มติชน, 2557.

สำนักพจนานุกรมมติชน. **พจนานุกรม ฉบับมติชน**. กรุงเทพฯ : มติชน, 2547.

สำนักพัฒนาอาหารสัตว์. **กากมะพร้าว**. เข้าถึงเมื่อ 27 มิถุนายน 2568. เข้าถึงได้จาก

<https://nutrition.dld.go.th/nutrition/index.php/the-joomla-project/959-coconut-meal>

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. **กาก (๒ พดศจิกายน ๒๕๕๖)**. เข้าถึงเมื่อ 16 มิถุนายน 2568. เข้าถึงได้จาก

<http://legacy.orst.go.th/?knowledges=%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%81-%E0%B9%92-%E0%B8%9E%E0%B8%A4%E0%B8%A8%E0%B8%88%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%99-%E0%B9%92%E0%B9%95%E0%B9%95%E0%B9%96#:~:text=%E0%B8%84%E0%B8%B3%E0%B8%A7%E0%B9%88%E0%B8%B2%20%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%81%20%E0%B9%83%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B9%80%E0%B8%9B%E0%B9%87%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%B3%E0%B8%94%E0%B9%88%E0%B8%B2%20%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%96%E0%B8%B6%E0%B8%87%20%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B9%80%E0%B8%9B%E0%B9%87%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%99%20%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B9%80%E0%B8%AB%E0%B8%A5%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%81%20%E0%B9%84%E0%B8%A1%E0%B9%88%E0%B8%A1%E0%B8%B5%E0%B9%83%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%95%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3,%E0%B8%9B%E0%B8%B1%E0%B8%88%E0%B8%88%E0%B8%B8%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%B3%E0%B8%A7%E0%B9%88%E0%B8%B2%20%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%81%20%E0%B9%83%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B9%80%E0%B8%9B%E0%B9%87%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%B3%E0%B8%AA%E0%B9%81%E>

0%B8%A5%EO%B8%87%EO%B9%83%EO%B8%99%EO%B8%81%EO%B8%A5%EO%B8%
%B8%EO%B9%88%EO%B8%A1%EO%B8%A7%EO%B8%B1%EO%B8%A2%EO%B8%A3%
EO%B8%B8%EO%B9%88%EO%B8%99%20%EO%B8%AB%EO%B8%A1%EO%B8%B2%E
O%B8%A2%EO%B8%96%EO%B8%B6%EO%B8%87%20%EO%B9%84%EO%B8%A1%EO
%B9%88%EO%B9%84%EO%B8%94%EO%B9%89%EO%B9%80%EO%B8%A3%EO%B8%
B7%EO%B9%88%EO%B8%AD%EO%B8%87%20%EO%B9%84%EO%B8%A1%EO%B9%8
8%EO%B8%A1%EO%B8%B5%EO%B8%84%EO%B8%B8%EO%B8%93%EO%B8%84%EO
%B9%88%EO%B8%B2%20%EO%B9%84%EO%B8%A3%EO%B9%89%EO%B8%9B%EO%
B8%A3%EO%B8%B0%EO%B9%82%EO%B8%A2%EO%B8%8A%EO%B8%99%EO%B9%8
C

AROMA GROUP. เพราะ ‘กากกาแฟ’ ไม่เคยกาก ทำความรู้จักกับของเหลือจากการชงกาแฟที่มีประโยชน์กว่า
ที่คิด. เข้าถึงเมื่อ 4 กรกฎาคม 2568. เข้าถึงได้จาก <https://aromathailand.com/what-is-ground-coffee/>

AJARNADAM.TV. กาก อ่อนหัด กระจอก โหลยโท่ย ภาษาอังกฤษว่าอย่างไร. เข้าถึงเมื่อ 27 มิถุนายน
2568. เข้าถึงได้จาก <https://www.ajarnadam.tv/s/18>

Thai PBS. ของเหลือไร้ค่า ที่มาคำว่า “กาก”. เข้าถึงเมื่อ 16 มิถุนายน 2568. เข้าถึงได้จาก
<https://www.thaipbs.or.th/news/content/253152>